

Bogusława Drelich-Skulska

Rola organizacji międzynarodowych w procesach integracyjnych Azji Wschodniej na przykładzie Azjatyckiego Banku Rozwoju

---

International Journal of Management and Economics 25, 64-83

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Bogusława Drelich-Skulska
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Rola organizacji międzynarodowych w procesach integracyjnych Azji Wschodniej na przykładzie Azjatyckiego Banku Rozwoju

Wstęp

Żywiołowość procesów stanowiących motor napędowy globalizacji coraz częściej budzi obawy tych podmiotów, które zdają sobie sprawę z własnych słabości oraz potencjalnych zagrożeń. Sprzeciw budzi ponadto ograniczanie gospodarczej sfery zadań państwa jedynie do tworzenia sprzyjających reguł prawnych oraz administracyjnych dogodnych dla funkcjonowania biznesu międzynarodowego, czy wręcz zajmowanie przez nie podrzędnej pozycji względem korporacji transnarodowych. Wobec tego zwrot ku integracji regionalnej obserwowany w różnych regionach świata wydaje się atrakcyjną alternatywą dającą nadzieję na budowę nowego ładu we współczesnej gospodarce światowej. W publikacjach naukowych i wypowiedziach politycznych liderów państw odczuwających negatywne skutki liberalizacji podkreśla się, iż współpraca na forum regionalnych ugrupowań integracyjnych będzie sprzyjała kontroli wybranych aspektów procesów globalizacji poprzez powołanie odpowiednich instytucji lub stworzenie takiego modelu współpracy, który uwzględni interesy i wartości uznawane przez większość krajów wchodzących w ich skład.

W Azji Wschodniej zidentyfikować można różnorodne koncepcje współpracy regionalnej. Można wskazać dwa ogólne kierunki. Regionalizm związany ze wspólnotą Pacyfiku (tzw. regionalizm pacyficzny) wyraża dążenie do współpracy w regionie Azji i Pacyfiku, a koncentruje się zwłaszcza wokół APEC (Asia Pacific Economic Cooperation) i idei otwartego regionalizmu. Nawiązuje on przede wszystkim do współpracy gospodarczej. Drugi kierunek to współpraca w ramach tworzącej się wspólnoty Azji Wschodniej, oparta na regionalnych projektach wywodzących się z ASEAN (Association of Southeast Asian Nations), czyli przede wszystkim ASEAN+3 (ASEAN Plus Three – APT) i Szczyt Azji Wschodniej (East Asian Summit, EAS).

Wewnętrzne uwarunkowania regionalizmu w Azji Wschodniej, a także – trwający nieprzerwanie od kilku dekad – dynamizm i rozwój gospodarczy wielu państw w tym regionie są powodem coraz większego zainteresowania badaczy i licznych analiz procesów politycznych, gospodarczych i społecznych zachodzących w regionie. Obserwacje i badania dotyczą aspektów zarówno makroekonomicznych, jak i mikroekonomicznych.

Ta różnorodność sprowokowała autorkę niniejszego tekstu do podjęcia próby znalezienia odpowiedzi na następujące pytanie: czy regionalne organizacje międzynarodowe,

a przede wszystkim Azjatycki Bank Rozwoju, odgrywają znaczącą rolę inicjatora, a może koordynatora procesów integracyjnych w regionie Azji Wschodniej.

Specyfika procesów integracyjnych w regionie Azji Wschodniej

Globalizacja – integracja – regionalizm. We współczesnej gospodarce światowej wzajemne zależności handlowe i kapitałowe między jej podmiotami stale się wzmagają, ale znacznie szybciej w skali regionalnej niż ogólnosiwiatowej, co obrazują dane zamieszczone w tabeli 1. Wielu badaczy uznaje to zjawisko za główną cechę globalizacji i stwierdza, że nie chodzi o zintensyfikowane relacje na poziomie najmniejszych nawet podmiotów, ale o „transkontynentalne lub międzyregionalne strumienie i sieci działalności, wzajemnych oddziaływań i władzy”¹. W kontekście tego stwierdzenia można zauważyć, iż tak rozumiany proces globalizacji najintensywniej przebiegał w dwóch regionach świata: w Europie Zachodniej (EU-15) oraz Azji Wschodniej.

Tabela 1. Udział handlu wewnątrzregionalnego w handlu ogółem (%)

Region	1980	1985	1990	1995	2000	2001	2002	2003
Azja Wschodnia ^a	34,7	40,2	45,6	55,5	54,0	55,4	57,3	54,0
Azja Wschodnia (bez Japonii)	21,6	29,1	36,4	43,7	43,4	45,6	47,5	44,1
NIEs ^b	7,7	10,7	14,3	18,1	16,4	17,5	17,1	16,1
ASEAN	18,0	20,3	18,9	24,1	25,7	24,1	24,4	24,0
NAFTA	33,8	38,7	37,9	43,2	48,7	49,0	48,3	46,0
EU-15	52,4	52,5	58,6	56,8	62,2	62,1	62,4	64,4

^a Japonia, ASEAN, Chiny, Hongkong, Korea Południowa, Singapur, Tajwan.

^b Hongkong, Korea Południowa, Singapur, Tajwan.

Źródło: Asian Development Outlook 2006, Asian Development Bank, s. 272.

W tym miejscu pojawia się kolejny termin dość mocno związany z pojęciem globalizacji: integracja. Z jednej strony proces ten może być uznany za manifestację idei globalizacji gospodarczej. Mówi się wtedy o integracji globalnej, obejmującej cały świat, a zachodzącej przede wszystkim na poziomie rynkowym, co sprowadza się do usuwania barier w handlu międzynarodowym. Z drugiej strony mamy do czynienia z gospodarczą integracją regionalną (regionalizmem²), która bazuje na bliskości (geograficznej, kulturowej, gospodarczej) określonej grupy krajów i ma zazwyczaj silną nadbudowę instytucjonalną (polityczną). Misala oba te aspekty integracji nazywa komponentami: realnym i instytucjonalno-instrumentalnym³.

Komponent realny sprowadza się do „redukcji stopnia odseparowania od siebie rynków produktów i czynników wytwórczych”, a o jego kształcie decydują następujące uwarunkowania występujące w krajach integrujących się:

- istnienie odpowiedniej struktury gospodarczej i infrastruktury komunikacyjnej
- komplementarność (aktualna lub potencjalna) gospodarek
- polityka ekonomiczna sprzyjająca integracji.

Komponent instytucjonalny integracji sprowadza się do określenia pożądanej formy integracji (strefa wolnego handlu, unia celna, wspólny rynek, unia walutowa, unia polityczna) oraz wykorzystania odpowiednich instrumentów i instytucji do jej uzyskania.

Choć regionalna integracja gospodarcza uznawana jest zazwyczaj za proces równoległy i uzupełniający w stosunku do globalizacji (głównie ze względu na istotną rolę internacjonalizacji w obu tych procesach), nie można jednoznacznie stwierdzić, czy w dłuższej perspektywie ta zależność zostanie utrzymana. Integracja niesie bowiem ze sobą ryzyko ponownego pojawienia się barier w gospodarce światowej; już nie na poziomie lokalnym, a regionalnym, np. na granicach celnych zamkniętych ugrupowań integracyjnych. Ryzyko to jest zmniejszane przez założenie określonego stopnia otwartości ugrupowań integracyjnych oraz procesy ich rozszerzania (obecnie obserwowane w APEC i ASEAN), co nie daje jednak gwarancji utrzymania takiego stanu w przyszłości.

Przedstawiony trójkąt pojęć (globalizacja, integracja, regionalizm) zawiera w sobie całe spektrum współzależności pomiędzy krajami na poziomie gospodarczym, politycznym, społecznym i w wielu innych wymiarach. Problemy i kontrowersje związane z przynajmniej częściową rozbieżnością przedstawionych ogólnie procesów są szczególnie widoczne w regionie Azji Wschodniej.

Różnorodność i otwartość w regionie⁴. Zróżnicowanie krajów położonych w danym regionie przejawia się niemal we wszystkich płaszczyznach ich funkcjonowania. Począwszy od zróżnicowania wielkości (terytorialnej i populacji), przez różnorodność etniczną, religijną (konfucjanizm, islam, chrześcijaństwo i wiele innych religii świata), ustrojową (obok siebie funkcjonują monarchie konstytucyjne, republiki demokratyczne i dyktatury wojskowe), społeczną, a skończywszy na wskaźnikach ekonomicznych. Najbardziej homogeniczną (jak na warunki azjatyckie) grupą regionalną było pięć krajów, które stworzyły ASEAN⁵: Indonezja, Malezja, Filipiny, Singapur oraz Tajlandia (ASEAN-5). Jednak w miarę rozszerzania tego ugrupowania zróżnicowanie pomiędzy członkami stale wzrastało. Współpraca ASEAN z liderami regionu (Japonia, Korea Południowa, Chiny) w ramach ASEAN+3 (APT) jeszcze bardziej uwidacznia przepaść ekonomiczną i polityczną, jaka dzieli niektóre zrzeszone kraje. Przeniesienie perspektywy spojrzenia na region z ASEAN na APEC wyłącza co prawda z porównania małe kraje niebędące członkami APEC (Kambodża, Birma, Laos), ale dodaje do zestawienia gospodarki zupełnie innej kategorii: Australię, Nową Zelandię, Kanadę i USA. Widać wyraźnie, że w azjatyckim tygłku społeczno-gospodarczo-kulturowym powstanie homogenicznego ugrupowania integracyjnego jest praktycznie niemożliwe.

Różnorodność regionu i jego niemalże historycznie uwarunkowane dążenie do otwartości mają silne odzwierciedlenie w charakterze procesów integracji i globalizacji zachodzących na tym obszarze. Heterogeniczność jest dużym utrudnieniem na drodze do powstania silnego i skutecznego ugrupowania integracyjnego, ale nie powinna uniemożliwiać regionalnej kooperacji. E. Sakakibara i S. Yamakawa⁶ zwracają uwagę, że nie trzeba być identycznym, aby znaleźć wspólne cele i kierunki rozwoju, które uzyskają szersze poparcie. W tym kontekście można postawić pytanie, czy mocno zróżnicowana Azja będzie w stanie te elementy wspólne znaleźć i pielęgnować.

Z ekonomicznego punktu widzenia różnorodność integrujących się gospodarek rodzi sporo pytań dotyczących samego przebiegu procesu integracji oraz jego efektów w dłuższej perspektywie. Przede wszystkim pojawia się problem wyznaczenia optymalnego obszaru geograficznego integracji⁷. I nie chodzi tu o względy polityczne (choć to oczywiście również ma znaczenie), ale o takie dobranie partnerów i takie określenie planowanej sieci powiązań, aby możliwie jak najwięcej członków ugrupowania odnosiło wymierną gospodarczą korzyść z jego istnienia. Z jednej strony istnieje niebezpieczeństwo zdominowania ugrupowania integracyjnego przez najsilniejsze gospodarki przy jednoczesnym ograniczeniu korzyści odnoszonych przez słabszych partnerów. Z drugiej strony struktura zdominowana przez małe, niewydolne, a może nawet spowolniające integrację kraje będzie niekorzystna z punktu widzenia dużych i znacznie bardziej rozwiniętych gospodarczo państw. Podobne dylematy dotyczą także aspektów politycznych integracji, choć w tym kontekście niekoniecznie musi chodzić o skutki gospodarcze dla regionu, a raczej wypracowanie pewnego wspólnego zakresu celów politycznych.

Przedstawione problemy uwidaczniają się wyraźnie w dyskusjach, które toczono w regionie Azji Wschodniej na temat integracji i globalizacji. Mamy tu do czynienia z rozdarciem zarówno na płaszczyźnie regionalizm–globalizacja, jak i na płaszczyźnie integracja ekonomiczna–instytucjonalizacja. Z jednej strony jest ASEAN z wizją regionalizacji opartej na konsensusie, wrażliwości na partykularne interesy poszczególnych członków oraz dystansie do ich wewnętrznych problemów (tzw. *ASEAN Way*). Z drugiej strony mamy APEC promujący otwarty regionalizm, czyli nic innego jak kooperację regionalną (w bardzo szerokim tego słowa znaczeniu, geograficznie od Rosji po Chile) połączoną z liberalizacją zewnętrzną, która ma zapobiegać dyskryminowaniu w stosunkach handlowych krajów trzecich w stosunku do członków ugrupowania (zgodnie z zaleceniami WTO w tym zakresie). Obie struktury oceniane są jednak jako mało efektywne i bardziej porównywalne do klubu dyskusyjnego niż do silnie zintegrowanej instytucjonalnie Unii Europejskiej.

Powraca zatem kwestia podnoszona w szeregu publikacji poświęconych integracji w regionie Azji i Pacyfiku: Na ile procesy integracji i globalizacji pozostają w konflikcie, a na ile się wzmacniają? Czy w przyszłości region Azji i Pacyfiku będzie silnie zintegrowanym obszarem mniej lub bardziej odgradzonym od reszty świata? Czy może będzie luźnym stowarzyszeniem zliberalizowanych gospodarek otwartych na siebie nawzajem, a przede wszystkim silnie połączonych z gospodarką globalną?

J. Stiglitz⁸ w swoich rozważaniach podkreśla, że globalizacja może przynosić pozytywne skutki, lecz jednocześnie daje do zrozumienia, że nie należy jej traktować jako w pełni zdefiniowanego procesu o jednym dopuszczalnym charakterze. Odnosząc się do sytuacji w Azji wskazuje na koncepcję „konkurencyjnego pluralizmu” promowanego przez Azjatycki Bank Rozwoju (Asian Development Bank, ADB) jako przeciwagę dla liberalizacji i polityki dostosowawczej w wydaniu MFW i BŚ. Pluralizm w kontekście globalizacji ma polegać na możliwości wyboru przez kraje rozwijające się alternatywnych strategii rozwoju, znacznie lepiej dostosowanych do lokalnych realiów, oczywiście z uwzględnieniem wszystkich warunków globalnych. W koncepcji Stiglitz’a dostrzec można chęć pogodzenia globalizacji z regionalizmem; ujarzmienia postępującej i często bezwzględnej dla krajów rozwijających się integracji globalnej poprzez wkomponowanie jej w strategię regionalne.

Charakter regionalizmu w Azji Wschodniej. N. Munakata⁹ wymienia trzy główne przyczyny wzrostu zainteresowania współpracą regionalną w Azji. Pierwsza to traktowanie regionalizmu jako szansy na obronę przed negatywnymi, zewnętrznymi w stosunku do regionu zjawiskami, napięciami i szokami (*defensive regionalism*). Kryzys azjatycki roku 1997 wyraźnie przyspieszył działania w zakresie stworzenia bazy skutecznej kooperacji (głównie finansowej i walutowej) w regionie. Drugą przyczyną to rosnąca współzależność gospodarek azjatyckich, wymuszająca redukcję kosztów transakcyjnych związanych z barierami handlowymi. Intensywna międzynarodowa kooperacja gospodarcza na poziomie rynkowym oddolnie zmusza decydentów politycznych do stworzenia mechanizmów przewyższania problemów, jakie mogą stać na jej drodze. Trzeci wymieniany impuls do regionalizacji to silna konkurencyjność w ramach regionu. Poszczególne kraje konkurują ze sobą o te same rynki zbytu oraz o przyciągnięcie inwestycji zagranicznych. Integracja może uczynić region bardziej atrakcyjnym dla inwestorów i stworzyć bazę dla zsynchronizowanej liberalizacji handlowej ułatwiającej dostęp do zagranicznych rynków zbytu.

Oczywiście azjatycki proces integracji napotyka wiele przeszkód. Duża różnorodność krajów w omawianym regionie świata nie sprzyja wypracowywaniu wspólnych celów i odpowiadających wszystkim form współpracy. Silna zależność od innych regionów świata (głównie od USA) powoduje, że konieczne staje się uwzględnianie w strategiach rozwoju koncepcji, które nie muszą odpowiadać specyfice regionu i jego charakterowi społeczno-politycznemu. Tym bardziej że dominuje tu niechęć do rozwoju instytucji regionalnych przejmujących kompetencje decyzyjne poszczególnych państw. Cenione jest podejście pluralistyczne, opierające się na szukaniu konsensusu we wdrażaniu nowych koncepcji współpracy i autonomii politycznej poszczególnych krajów. Wydaje się jednak, że integracja regionu prędzej czy później wymusi stworzenie silniejszych i sprawniejszych instytucji regionalnych¹⁰. Jednocześnie w związku z obserwowanymi tendencjami można zauważyć, że wpływ organizacji międzynarodowych na zachodzące procesy integracyjne w Azji Wschodniej musi być przemyślany i dostosowany do specyficznych cech kulturowych i społecznych tego regionu.

W literaturze przedmiotu rozważania na temat charakteru (i przyszłości) regionalizmu w rejonie Azji i Pacyfiku koncentrują się wokół czterech głównych kwestii:

1. Usuwania barier handlowych poprzez bilateralne porozumienia o wolnym handlu (*Free Trade Agreements, FTA*) i partnerstwie ekonomicznym (*Economic Partnership Agreement, EPA*) oraz przez utworzenie regionalnej strefy wolnego handlu (*free trade area, regional trade agreement*).
2. Dominującej roli międzynarodowych łańcuchów produkcji w regionie (*international production networks*).
3. Koncepcji regionalnej współpracy dotyczącej rynków finansowych (integracji monetarnej, unii walutowej), będącej odpowiedzią na kryzys roku 1997 i próbą zapewnienia stabilności sektora finansowego w regionie.
4. Przebiegu, perspektyw i zakresu procesu instytucjonalizacji współpracy regionalnej.

Jednym z podstawowych źródeł nieprawdopodobnego rozwoju gospodarek Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej w ostatnich kilku dziesięcioleciach była niewątpliwie liberalizacja handlu zagranicznego i przepływów kapitałowych (głównie w zakresie inwestycji zagranicznych) w ramach ustaleń GATT/WTO oraz APEC¹¹. Proces usuwania barier handlowych w regionie nie został zahamowany i przebiega w chwili obecnej wyjątkowo dynamicznie, choć silnie dyskutowane są kwestie dotyczące ostatecznej formy instytucjonalnej porozumień handlowych. Feng Lu¹² zauważa, że proces ten przybiera postać dwuetapową: aktualnie powstaje w regionie sieć bilateralnych porozumień o wolnym handlu (FTA), a z czasem poszczególne porozumienia indywidualne zostaną prawdopodobnie włączone w szerszą konstrukcję o charakterze regionalnym (strefa wolnego handlu). Jest to wyraźne przeciwieństwo procesów integracji, jakie zaszły w Ameryce Północnej i Europie, gdzie procesy integracyjne przebiegały głównie z inspiracji silnego centrum ekonomicznego (Francja i Niemcy w Unii Europejskiej) lub politycznego (dominacja USA w NAFTA). Za główną przyczynę popularności bilateralizmu w Azji uważa się jego elastyczność¹³. Negocjujące strony mogą albo pozostać przy dużej autonomii polityk krajowych, albo zintensyfikować współpracę nawet poza ramy określone przez WTO.

Jak wskazują badania, w XXI wieku w regionie Azji Wschodniej można zidentyfikować około 50 inicjatyw FTA i EPA, lecz tylko 10 z tych regionalnych porozumień handlowych weszło w życie, a reszta wciąż jest w fazie negocjacji lub wstępnych przygotowań. Widać z tego, iż regionalizm w badanym regionie znajduje się we wczesnej fazie. Liczba podjętych inicjatyw cieszy zwolenników liberalizacji handlowej, ale niesie ze sobą – jak twierdzi M. Kawai – ryzyko wystąpienia tzw. efektu spaghetti (*spaghetti bowl effect*)¹⁴. Konieczne jest wypracowanie metod zapewniania spójności poszczególnych porozumień, aby współpraca regionalna nie została sprowadzona do chaotycznego gąszczy zróżnicowanych regulacji. Nie chodzi tu jednak o tworzenie nadbudowy instytucjonalnej, która mogłaby się okazać sprzeczna z wartościami bilateralizmu, ale o stworzenie reguł konstruowania indywidualnych porozumień, zapewniających przejrzystość i zrozumiałość procedur.

Kolejnym istotnym trendem w regionalizmie azjatyckim jest dezintegracja procesów produkcyjnych w skali regionu, określana również jako tworzenie międzynarodowej sieci produkcji¹⁵. Postępująca liberalizacja handlowa i ułatwienia dotyczące bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) spowodowały, że korporacje międzynarodowe zaczęły dzielić proces produkcyjny na podprocesy i lokować je w różnych krajach regionu, z uwzględnieniem wymaganych proporcji zasobów i możliwości technicznych. Tym samym kilka krajów regionu partycypuje w różnych fazach i aspektach produkcji określonego produktu finalnego. Oczywiście jest, że takie rozbitcie łańcucha tworzenia wartości pogłębia znacznie procesy integracyjne zachodzące pomiędzy krajami współuczestniczącymi w produkcji. Z jednej strony poszczególne kraje zmuszone są konkurować ze sobą w celu przyciągnięcia BIZ, a z drugiej strony rynek wymusza usuwanie barier utrudniających funkcjonowanie międzynarodowego łańcucha produkcji. Przebiegająca w ten sposób regionalizacja azjatycka powoduje powstanie sieci gospodarek funkcjonujących wspólnie jako „fabryka świata”¹⁶.

Tworzenie międzynarodowych sieci produkcji sprzyja również powiększaniu liczby uczestników procesów integracyjnych. Kraje na różnym poziomie rozwoju gospodarczego charakteryzują się różnymi kosztami i różną dostępnością poszczególnych czynników produkcji. Zdają sobie z tego sprawę przedsiębiorcy, lokujący poszczególne ogniwa łańcucha produkcji w różnych miejscach (także poza obszarem bloku integracyjnego) i wykorzystujący lokalną przewagę komparatywną. Ponieważ konieczne jest jednak połączenie poszczególnych etapów produkcji w jedną całość, dochodzi do wzrostu współzależności między gospodarkami integrującymi się i tymi znajdującymi się do tej pory z boku. Mechanizm tego procesu zbliżony jest do popularnej w Azji Wschodniej koncepcji „klucza gęsi” (*flying geese model*)¹⁷.

Już wcześniej wspomniano, że proces regionalizacji zachodzący w Azji wyraźnie różni się od integracji w stylu Unii Europejskiej i NAFTA. Źródłem różnic jest przede wszystkim zupełnie inny klimat, w którym zachodziły te procesy, i całkowicie inny etap rozwoju gospodarki światowej, towarzyszący powstaniu poszczególnych ugrupowań. R. Boyer¹⁸, porównując procesy integracji europejskiej i azjatyckiej, pokazuje całkowite odwrócenie kolejności etapów strategii regionalnej integracji w obu przypadkach.

W latach 50. XX wieku impulsem dla rozwoju idei integracji europejskiej było stworzenie porozumienia handlowego dotyczącego rynku węgla i stali. Postępujący proces liberalizacji handlowej wraz ze zniesieniem barier dla przepływu kapitału spowodował powstanie wspólnego rynku europejskiego. W celu ochrony tego rynku przed negatywnymi zjawiskami wprowadzono mechanizmy stabilizacji monetarnej, które ostatecznie doprowadziły do powstania unii monetarnej.

We współczesnej Azji jednym z głównych impulsów rozwoju współpracy regionalnej był kryzys roku 1997. Globalizacja rynków finansowych spowodowała wzrost zagrożenia dla rozwijających się dopiero gospodarek azjatyckich, które usunęły większość barier dla przepływu kapitału zgodnie z polityką dostosowawczą Międzynarodowego Funduszu Walutowego. Załamanie rynków finansowych zmotywowało kraje regionu

do kooperacji w zakresie stworzenia regionalnej struktury finansowej, która pełniłaby funkcję stabilizującą i zabezpieczającą gospodarkę regionu. Jak przewiduje R. Boyer, współpraca ta spowoduje zwiększenie efektywności alokacji kapitału oraz zapewni stabilność makroekonomiczną, co w przyszłości stanie się jednym z ważniejszych elementów powstania wspólnego rynku azjatyckiego. Tym bardziej że (jak zauważa Feng Lu¹⁹) negocjacje dotyczące inicjatyw FTA oraz poszukiwania efektywnych sposobów współpracy finansowej i monetarnej przebiegają równolegle.

Po kryzysie azjatyckim kraje regionu podjęły szereg inicjatyw mających stanowić element wspólnej struktury finansowej. Począwszy od niezrealizowanej propozycji powołania Azjatyckiego Funduszu Walutowego, który miał być alternatywą dla krytykowanego w regionie Międzynarodowego Funduszu Walutowego; przez udaną *New Miyazawa Initiative*, która zaangażowała Japonię w proces stabilizowania sytuacji po kryzysie, oraz zainicjowaną przez USA *Asian Growth and Recovery Initiative*, która nie przyniosła widocznych rezultatów; aż po *Chiang Mai Initiative*, która rozszerzyła zakres funkcjonowania *ASEAN Swap Agreement (ASA)* i stanowi bazę bilateralnych porozumień walutowych między poszczególnymi krajami (*Bilateral Swap Agreements, BSA*). Nie można zatem jeszcze mówić o integracji rynków finansowych poszczególnych państw, a raczej o szukaniu wspólnych rozwiązań systemowych ich regulacji²⁰, zmierzających do rozwiązania określonego jako optymalny obszar walutowy (OCA).

Wszystkie przedstawione do tej pory inicjatywy (handlowe, finansowe, monetarne) charakteryzujące regionalizm azjatycki wymagają stworzenia chociażby minimalnej nadbudowy instytucjonalnej niezbędnej do ich wdrożenia, realizacji i kontroli. Kraje Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej nie wykazują jednak zdecydowanej chęci tworzenia silnych ponadnarodowych instytucji. Koordynację polityczną regionalizmu w omawianym rejonie Hveem opisuje jako „międzypaństwowy styl podejmowania decyzji” (*intergovernmental decision-making*)²¹.

Przyczyn niechęci tworzenia regionalnych instytucji politycznych można się doszukiwać w uwarunkowaniach historycznych, wielkiej różnorodności krajów regionu, specyficznej kulturze politycznej, a nawet w niedostatecznym poziomie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. W kwestii instytucjonalizacji integracji ekonomicznej można wymienić bardziej szczegółowe przeszkody: brak motywacji i woli politycznej, różny poziom rozwoju gospodarczego poszczególnych państw, różne koncepcje współpracy (multilateralizm vs. regionalizm) i niespójne cele²². Dwie największe funkcjonujące w regionie organizacje – APEC i ASEAN – oceniane są jako nieefektywne fora wymiany poglądów i na dodatek prezentują konkurencyjne wizje rozwoju regionalizmu.

Wyraźnie widoczny jest brak silnego przywództwa i porozumienia pomiędzy największymi siłami (ekonomicznymi i politycznymi) regionu²³. Szczególnie dużo oczekuje się pod tym względem od Japonii i Chin, jako potencjalnego jądra pełnej integracji polityczno-ekonomicznej. Tym bardziej, że chodzi nie tylko o kwestie współpracy gospodarczej, a również o kwestie bezpieczeństwa militarnego. W regionie Azji i Pacyfiku ścierają się ze sobą wpływy kilku mocarstw (USA, Japonia, Chiny) i grup mniejszych krajów.

Podsumowując dotychczasowe rozważania, stwierdzić należy, że kraje regionu Azji i Pacyfiku dopiero szukają własnej drogi integracji. Choć regionalizm nie jest zjawiskiem nowym, procesy integracyjne na omawianym obszarze są dopiero we wczesnym stadium rozwoju. Różnią się również znacząco od podobnych procesów zachodzących w Europie czy Ameryce Północnej, a przede wszystkim zachodzą w zupełnie innym otoczeniu i pod dużą presją globalizacyjną. Uniemożliwia to bezpośrednio wykorzystywanie znanych i dobrze zbadanych wzorców, a perspektywy rozwoju regionalizmu – procesu mierzonego w dziesięciolecia – czyni wielką niewiadomą.

Na tle wcześniejszych rozważań warto zwrócić uwagę na Azjatycki Bank Rozwoju, który od początku lat 90. XX wieku stara się pełnić rolę regionalnego inicjatora i koordynatora procesów integracyjnych w Azji Wschodniej.

Azjatycki Bank Rozwoju jako przykład inicjatora i koordynatora regionalnych procesów integracyjnych

Ewolucja celów działalności ADB. Wizję utworzenia Azjatyckiego Banku Rozwoju sformułowano w 1963 r. na zwołanej z inicjatywy ONZ pierwszej Konferencji Ministerialnej Asian Economic Cooperation (AEC); 19 grudnia 1966 r. otwarto siedzibę ADB w Manili (Filipiny). Założycielami banku były 33 państwa, a obecnie członkami tej instytucji jest 67 podmiotów.

Przesłanką powstania ADB było dążenie do utworzenia instytucji finansowej, której głównym celem będzie zwiększenie tempa wzrostu gospodarczego oraz pogłębienie współpracy w regionie Azji i Pacyfiku oraz przyczynianie się do procesów rozwoju gospodarczego w obrębie rozwijających się państw regionu, zarówno kolektywnie, jak i indywidualnie²⁴. W kolejnych dekadach funkcjonowania bank konsekwentnie podejmował i realizował programy, których wspólnym mianownikiem było rozwój całego regionu²⁵. W latach 70. XX wieku działania ADB koncentrowały się wokół rozwoju programów edukacyjnych i zdrowotnych, a także polepszenia stanu lokalnej infrastruktury (budowa dróg i elektryfikacja), która jest warunkiem rozwoju gospodarczego. Jednocześnie w 1974 r. powołano Azjatycki Fundusz Rozwoju (Asian Development Fund, ADF), którego zadaniem jest finansowanie rozwoju najbiedniejszych członków ADB. W dekadzie lat 80. postanowiono, iż ADB powinien szerzej rozwinąć współpracę z sektorem prywatnym oraz skierować środki finansowe na rozwój i wzmocnienie struktury socjalnej w Azji. W kolejnych latach tej dekady bank podjął również współpracę na znaczną skalę z organizacjami pozarządowymi w celu lepszego rozpoznania podstawowych potrzeb lokalnych społeczności zamieszkujących kraje rozwijające się regionu. Lata 90. to promocja współpracy regionalnej²⁶ szczególnie poprzez rozwój programów kooperacji ekonomicznej w subregionie rzeki Mekong (*Greater Mekong Subregion*, GMS), tworzenie tzw. trójkątów wzrostu²⁷ oraz nawiązanie szerszych wielopłaszczyznowych kontaktów z państwami Azji Centralnej po zakończeniu zimnej wojny. Lecz nadrzęd-

nym celem ADB sformułowanym w 1999 r. stała się redukcja biedy i ubóstwa w całym regionie Azji i Pacyfiku.

Dążenie do ograniczenia ubóstwa stało się podstawą planowania i działalności ADB w XXI wieku. Na kanwie tego stwierdzenia – we wrześniu 2000 r., na Szczycie Milenijnym ADB – sformułowano osiem milenijnych celów rozwoju dla krajów Azji i Dalekiego Wschodu (*Millennium Development Goals*, MDGs), które brzmią następująco²⁸:

- 1) wykorzenie skrajnego ubóstwa i głodu,
- 2) upowszechnienie wykształcenia podstawowego,
- 3) promowanie równouprawnienia kobiet,
- 4) ograniczenie śmiertelności dzieci,
- 5) działania na rzecz poprawy zdrowia matek,
- 6) zwalczanie chorób cywilizacyjnych, takich jak HIV, malaria i innych,
- 7) zapewnienie zrównoważonego rozwoju środowiska,
- 8) rozwój globalnej współpracy na rzecz rozwoju.

W kolejnych latach ADB zainicjował szereg działań na arenie międzynarodowej, aby możliwa była efektywna realizacja milenijnych celów rozwoju. Podjęto ścisłą współpracę z UNDP oraz Komisją Ekonomiczno-Społeczną do Spraw Azji i Pacyfiku ONZ (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, UN-ESCAP). Natomiast w celu monitorowania postępów opracowywane są roczne raporty z realizacji celów milenijnych (Annual MDG Updates) oraz regionalne analizy sektorowe.

Regionalna strategia współpracy i integracji ADB. Na początku lat 90. XX wieku okazało się, że różne inicjatywy i programy podejmowane przez Azjatycki Bank Rozwoju są często rozproszone, co powodowało marnotrawstwo środków finansowych i niską efektywność realizowanych programów. Z drugiej strony globalizacja i rozszerzające się procesy liberalizacji w gospodarce światowej oraz w regionie Azji i Pacyfiku wymogły konieczność lepszej koordynacji realizowanych projektów i lokowanych środków. Fakty te wpłynęły na opracowanie regionalnej polityki współpracy (Regional Cooperation Policy, RCP) w 1994 r., która obok innych programów podejmowanych przez bank w kolejnych latach stała się podstawą stworzenia przez ADB regionalnej strategii współpracy i integracji w 2006 r. (Regional Cooperation and Integration, RCI). Główne obszary i sposoby realizacji RCI zostały następnie przeniesione oraz rozszerzone w dokumencie Strategia 2020. Długoterminowe ramy strategiczne ADB na lata 2008–2020.

W opublikowanej Strategii 2020 podkreślono, iż ADB powinien jako instytucja spełniać funkcję innowacyjną w kreowaniu przyszłości regionu, a także sprostać wyzwaniom XXI wieku, w tym celowi nadrzędnemu – redukcji ubóstwa. Realizacja tak określonej wizji będzie się koncentrować na trzech kluczowych i komplementarnych względem siebie obszarach strategicznych: wzroście gospodarczym, zrównoważonym rozwoju oraz integracji regionalnej²⁹.

Regionalna współpraca i integracja zdefiniowane zostały w drugiej strategii średniookresowej RCI jako jeden z pięciu obszarów priorytetowych ADB. W świetle RCI,

ADB traktuje priorytetowo obszary, w których obrębie istnieje możliwość wniesienia istotnego wkładu, bez rozpraszania wysiłków na nadmierną liczbę zagadnień. Strategia RCI promuje „otwarty regionalizm” w Azji i Pacyfiku, czyniąc z niego podstawę liberalnej gospodarki globalnej. Orientacja na klienta, kategoryzacja działań oraz otwarty regionalizm stanowią spoiwa strategii. Tak określona strategia RCI, przeniesiona na grunt dokumentu Strategia 2020 opiera się na czterech filarach:

1. Programy regionalnej i subregionalnej współpracy gospodarczej w ramach infrastruktury ponadgranicznej i niezbędnego software'u.
2. Kooperacja i integracja w dziedzinie handlu oraz inwestycji.
3. Kooperacja i integracja monetarna oraz finansowa.
4. Kooperacja w dziedzinie regionalnych dóbr publicznych.

Wspólnym celem czterech filarów jest redukcja biedy w obrębie rozwijających się krajów członkowskich na drodze regionalnych przedsięwzięć zwiększających fizyczną łączność, wspierających ekspansję handlową i inwestycyjną, rozwój systemów finansowych, stabilność makroekonomiczną i finansową, poprawę warunków środowiskowych, zdrowotnych i socjalnych (rys. 1).

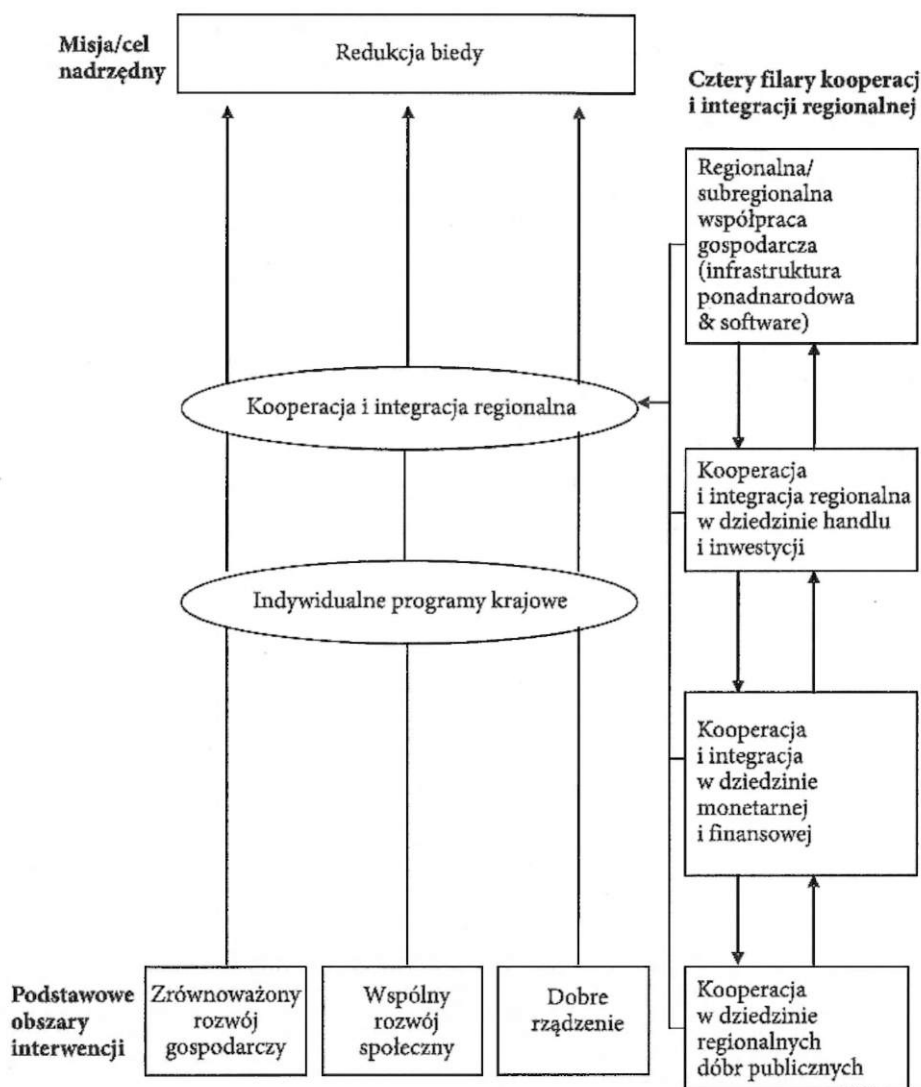
Filary kooperacji i integracji regionalnej promowanej przez Azjatycki Bank Rozwoju³⁰

Regionalna i subregionalna współpraca gospodarcza – filar I. W ramach tego filaru niezmiernie istotną rzeczą jest zbudowanie regionalnej i subregionalnej infrastruktury niezbędnej do optymalnego połączenia rynków narodowych. Fizyczne połączenia – w szczególności sieć transportowa i komunikacyjna – są niezbędne dla przepływu dóbr, usług, kapitału, ludzi i informacji w skali międzynarodowej. Istnieje szereg potencjalnych korzyści wynikających z rozbudowy sieci powiązań na kontynencie azjatyckim, w tym ekonomia skali, powiększenie rynków, przyrost liczby transakcji międzynarodowych.

Komunikacja może być udoskonalana poprzez kombinację twardej infrastruktury (tzn. sieci dróg, linii kolejowych, mosty, porty i lotniska) i odpowiedniego software'u, tzn. harmonizacji regulacji, procedur i standardów. Software techniczny jest nierozzerwalnie związany z twardą infrastrukturą, przy czym należy podkreślić, iż koncepcja software'u jest szersza. Rozbudowa sieci drogowych i kolejowych może sprzyjać redukcji kosztów transportu i logistyki, niekoniecznie natomiast pobudzać handel w okolicznościach obowiązywania odmiennych ram prawnych i regulacyjnych, nieefektywnych systemów celnych, występowania innego rodzaju barier. W tym kontekście zwiększenie fizycznej łączności wymaga regionalnej i subregionalnej współpracy w dziedzinie twardej infrastruktury ponadnarodowej i niezbędnego software'u.

Kraje Azji i Pacyfiku muszą angażować się w regionalne inicjatywy o charakterze infrastrukturalnym, sprzyjające osiągnięciu korzyści skali i przewyciężaniu dysproporcji

w dziedzinie zdolności finansowych i technicznych zaangażowanych krajów. Wsparcie ADB jest realizowane poprzez komercyjne projekty w dziedzinie energii, wody, transportu, turystyki i innych sektorów, spajające regiony i subregiony azjatyckie, promujące łączność, handel i integrację rynkową.

Rysunek 1. Misja ADB oraz rola kooperacji i integracji regionalnej

Źródło: Opracowanie na podstawie: Strategy 2020. Long-Term Strategic Framework of the Asian Development Bank 2008–2020, Asian Development Bank, Manilla, April 2008, www.adb.org

Wsparcie Azjatyckiego Banku Rozwoju na rzecz realizacji działań w ramach filaru I obejmować będzie zarówno działalność pożyczkową, jak i niepożyczkową. Podstawowe instrumenty pożyczkowe obejmować będą świadczenia na rzecz:

- regionalnych i subregionalnych projektów oraz programów infrastrukturalnych
- narodowych projektów i programów infrastrukturalnych o wymiarze regionalnym bądź ponadnarodowym
- harmonizacji regulacji, procedur i standardów dotyczących łączności, ewaluacji i monitoringu ponadnarodowych projektów i programów infrastrukturalnych.

Wdrażanie programów pożyczkowych wymaga uruchomienia dodatkowych instrumentów pomocy, obejmujących wsparcie techniczne i analityczne na rzecz rozwoju niezbędnego *software*, handlu, systemu zachęt inwestycyjnych, koordynacji i harmonizacji obszaru regulacji, procedur i standardów, a także zakresu środków polityki ponadnarodowej.

Kooperacja i integracja w dziedzinie handlu i inwestycji – filar II. Od początku XXI w. w regionie Azji i Pacyfiku notuje się gwałtowny rozwój nowych porozumień handlowych i inwestycyjnych. Wiele państw zaangażowało się intensywnie w bilateralne i regionalne porozumienia o wolnym handlu. Część umów nachodzi na siebie. Od końca dekady lat 90. w obrębie regionu Azji i Pacyfiku podpisano bądź poddano procedurze negocjacyjnej dużą liczbę porozumień handlowych. ADB szacuje, że w obrębie Azji obowiązuje bądź negocjowanych jest ponad 190 bilateralnych i subregionalnych porozumień handlowych³¹. Gospodarki wschodnioazjatyckie zaangażowane są w 95 umów, walnie przyczyniając się do przyrostu liczby porozumień w regionie.

Można wskazać zarówno na pozytywne, jak i negatywne implikacje rozwoju sieci porozumień w Azji. Pozytywnym aspektem jest bez wątpienia możliwość czerpania korzyści przez rozwijające się kraje regionu z tytułu posiadanych dynamicznych przewag komparatywnych i efektywnej realokacji zasobów. Ze względu na powolny postęp globalnych negocjacji handlowych, porozumienia tego rodzaju sprzyjają liberalizacji handlu, stymulują reformy wewnętrzne i strukturalne, poszerzają dostęp do rynków regionalnych. Porozumienia handlowe z dynamicznymi, konkurencyjnymi partnerami sprzyjają ponadto rozwojowi wydajnych technik produkcyjnych. Jednakże porozumienia te generują także szereg wyzwań dla rozwijających się gospodarek regionu.

Po pierwsze, rośnie zakres i poziom skomplikowania porozumień zawieranych i negocjowanych w regionie. Problemy z przepustowością i nagromadzeniem regulacji i ograniczeń dotyczą przede wszystkim krajów rozwijających się, niedysponujących odpowiednio wykształconym aparatem instytucjonalnym niezbędnym dla wsparcia w dziedzinie handlu, finansów i procedur celnych. W tym kontekście pomoc ze strony ADB na rzecz budowania zdolności i kompetencji w obszarze reform strukturalnych, negocjacji i wdrażania umów handlowych staje się kluczowa.

Po drugie, niewiele wiadomo na temat efektów ekonomicznych alternatywnych porozumień handlowych. W szczególności zależności występujące pomiędzy poszcze-

gólnymi umowami handlowymi (polityka handlowa) oraz polityką konkurencji, wspieraniem handlu, reformami strukturalnymi pozostają często nieznane. W rezultacie jest zapotrzebowanie na badania empiryczne w kwestii przyrostu liczby porozumień handlowych w Azji, efektów ich funkcjonowania w kontekście aktywności biznesowej, korzyści osiągniętych przez rozwijające się państwa regionu z tytułu liberalizacji handlu na drodze zawierania kolejnych umów handlowych, reform wewnętrznych niezbędnych dla zagwarantowania korzyści szerokiemu gronu beneficjentów.

Po trzecie, regionalne i bilateralne porozumienia handlowe mogą utrudniać wysiłki na rzecz zaangażowania w negocjacje multilateralne. Część krajów objętych preferencyjnym traktowaniem będzie zainteresowana ich podtrzymaniem, co skutecznie utrudniać będzie postęp multilateralnej liberalizacji. Porozumienia dotyczące preferencyjnego traktowania niezgodne z wytycznymi WTO co do zakazu dyskryminacji partnerów handlowych mogą doprowadzić do pogłębiania się zamkniętego regionalizmu szkodzącego rozwijającym się państwom regionu.

Asian Development Bank jest właściwie usytuowaną instytucją dla realizacji programów kooperacji ukierunkowanych na wsparcie rozwijających się krajów w dziedzinie usprawniania handlu. Ze względu na powyższe czynniki rola ADB w procesach kooperacji i integracji w dziedzinie handlu i inwestycji obejmować będzie w szczególności:

- wsparcie dla regionalnych i subregionalnych inicjatyw (tj. ASEAN, ASEAN+3, SAARC, CAREC, GMS, BIMSTEC, BIMP-EAGA)³² odgrywających istotną rolę w regionalnym dialogu politycznym w dziedzinie handlu i inwestycji
- rozwój zdolności i potencjału instytucjonalnego rozwijających się krajów w kontekście wsparcia handlu i kwestii związanych z porozumieniami handlowymi
- prace analityczne, badania i rozpowszechnianie wiedzy, włączając wsparcie dla tworzenia baz danych dotyczących porozumień handlowych w regionie Azji i Pacyfiku
- tworzenie silnych powiązań z innymi udziałowcami i instytucjami wspierającymi procesy kooperacyjno-integracyjne w dziedzinie handlu i inwestycji w regionie Azji i Pacyfiku (tj. WTO, BŚ, Amerykański Bank Rozwoju, OECD, ESCAP, PECC).

Kooperacja i integracja w dziedzinie monetarnej i finansowej – filar III. Azjatycki kryzys finansowy z lat 1997–1998 stanowił istotny impuls dla regionalnej kooperacji w dziedzinie monetarnej i finansowej. W Azji Wschodniej kryzys boleśnie podważył osiągnięcia całych dekad dynamicznego wzrostu gospodarczego i redukcji biedy. Jednocześnie uświadomiono sobie, iż w tej dziedzinie niezbędne są kompleksowe i prowadzone w skali całego regionu działania.

Wskazano na potrzebę skonstruowania silnej regionalnej architektury finansowej. W konsekwencji podjęto szereg inicjatyw na rzecz wzmocnienia regionalnej kooperacji w dziedzinie monetarnej i finansowej. Ministrowie finansów ASEAN oraz ASEAN+3 byli głównymi inicjatorami tych przedsięwzięć, powodowanych potrzebą zwiększenia niezależności ekonomicznej i finansowej Azji Wschodniej poprzez handel, inwestycje i przepływy finansowe, potrzebą rozwoju regionalnych mechanizmów „samopomocy”

dla efektywnej prewencji, zarządzania i rozwiązywania kryzysów finansowych, a także zapewnienia regionalnej stabilności finansowej, determinującej krajową i globalną stabilność finansową, warunek wstępny wysiłków na rzecz redukcji biedy.

W ramach rozmaitych regionalnych mechanizmów wymiany informacji, dialogu politycznego i nadzoru ekonomicznego szczególną rangę przypisuje się mechanizmowi oceny ekonomicznej i dialogu politycznego ASEAN+3 (ERPD). Celem procesu jest wzmocnienie dialogu politycznego, koordynacji i współpracy w dziedzinie finansowej i monetarnej, fiskalnej.

Inicjatywa Chiang Mai (CMI) koncentruje się na aspektach regionalnej płynności w kontekście zapobiegania kryzysom i zarządzania kryzysowego. Azjatycki kryzys finansowy podkreślił znaczenie konstruowania porozumień w dziedzinie tworzenia wspólnych rezerw finansowych na rzecz zapobiegania kryzysom walutowym i efektywnej reakcji w okolicznościach kryzysu w warunkach postępującej globalizacji finansowej. Podejmowane są wysiłki na rzecz rozwoju i multilateralizacji CMI. Inicjatywa ws. Azjatyckiego Rynku Obligacji (ABMI) zapoczątkowana została także z myślą o rozwoju sprawnego, opartego na lokalnej walucie rynku obligacji w Azji, mogącego przyczynić się do redukcji uzależnienia od finansowania ze strony banków krajowych oraz zewnętrznych pożyczek krótkookresowych. Dodatkowo wysiłki na rzecz rozwoju regionalnego rynku obligacji stanowiły przyczynek do utworzenia w roku 2003 Azjatyckiego Funduszu Obligacji.

Wsparcie ADB w obszarze kooperacji i integracji w dziedzinie monetarnej i finansowej w regionie Azji i Pacyfiku opierać się będzie na dostarczaniu wiedzy na rzecz:

- dialogu politycznego dotyczącego kwestii gospodarczych realizowanego w ramach funkcjonujących już organizacji, tj. ASEAN, ASEAN+3, APEC oraz ASEM, a także tych tworzonych obecnie i w przyszłości pod auspicjami regionalnych forów, tj. SAARC czy CAREC
- rozwoju umiejętności i potencjału instytucjonalnego rozwijających się państw regionu
- prowadzenia analiz, badań oraz wymiany informacji w obrębie zagadnień filaru III
- budowania partnerstwa z innymi udziałowcami i instytucjami wspierającymi integrację monetarną i finansową w regionie Azji i Pacyfiku, tj. IMF, Bank Rozrachunków Międzynarodowych (BIS), OECD.

Kooperacja w dziedzinie regionalnych dóbr publicznych – filar IV. Azjatycki Bank Rozwoju w opracowanej Strategii 2020 postanowił rozpowszechnić i wspierać finansowo działania na rzecz kooperacji w zakresie regionalnych dóbr publicznych, które mogą być promowane poprzez: skoordynowane działania na rzecz czystego powietrza, ochrony środowiska, kontroli rozprzestrzeniania się chorób zakaźnych, zarządzanie w warunkach klęsk żywiołowych oraz wymianę wyników analiz i badań w sferze publicznej na drodze publikacji, warsztatów itp.

Integracja regionalna generuje zarówno korzyści, jak i koszty. Negatywnym efektem jest rozprzestrzenianie się chorób zakaźnych za sprawą przepływu osób w regionie. Za-

pobieganie oraz kontrola rozprzestrzeniania się chorób zakaźnych, jak ptasia grypa czy HIV/AIDS uwzględnione zostało w strategii kooperacji i integracji regionalnej ADB.

Dynamiczny wzrost gospodarczy przyniósł w regionie Azji i Pacyfiku szereg korzyści, jednakże wzmaga się obawy co do konsekwencji środowiskowych, mogących podważyć osiągnięcia gospodarcze. Wiele zagrożeń środowiskowych wykracza poza granice narodowe, co również wymaga działań skoordynowanych na szczeblu regionalnym. Bieżące wyzwania obejmują m.in. zanieczyszczenie powietrza i globalne zmiany klimatyczne, gospodarowanie w obrębie lokalnej sieci rzecznej oraz obszarów chronionych.

ADB odegrał wiodącą rolę we wsparciu państw Azji Wschodniej w rozwiązaniu problemu nasilania się zjawiska burz piaskowych, w szczególności na eksploatowanych terenach suchych zachodnich Chin i Mongolii. ADB odegrał ponadto kluczową rolę w zawiązaniu porozumienia ASEAN ds. zwalczania smogu (czerwiec 2002), tworzącego ramy prawne dla regionalnej kooperacji w dziedzinie zwalczania tego typu zanieczyszczeń. We współpracy z ESCAP, UNEP oraz wyspecjalizowaną agendą ONZ ds. powodzi i pustynnienia ADB nawiązał kooperację z rządami Japonii, Mongolii, Chin oraz Republiki Korei na rzecz skonstruowania planu działań i wypracowania regionalnej sieci zapobiegania zjawiskom burzowym i ich monitoringu. Jako centrala Inicjatywy Czyste Powietrze dla Miast Azjatyckich (CAIAC), Azjatycki Bank Rozwoju wspiera ponadto szeroki zakres działań obejmujących innego rodzaju regionalne i narodowe kwestie związane z zanieczyszczeniem powietrza.

Zasadnicze spektrum problemów środowiskowych zidentyfikowanych w regionie, w szczególności odnoszących się do pogarszającej się jakości powietrza oraz wzrostu emisji gazów cieplarnianych, ma praprzyczynę w sektorze energetycznym. Zużycie energii w Azji wiąże się ściśle z dynamicznym wzrostem i znacznym wykorzystaniem paliw kopalnych. Obowiązujący obecnie model rozwoju sektora energetycznego nie ma perspektyw. Polityka energetyczna ADB akcentuje aspekt energii odnawialnej oraz efektywności energetycznej rozwijających się państw regionu.

Interwencja ADB w dziedzinie regionalnych dóbr publicznych skoncentruje się przede wszystkim na:

- wsparciu regionalnego i subregionalnego dialogu politycznego oraz inicjatyw w obszarze ochrony środowiska, chorób zakaźnych (m.in. ptasiej grypy, HIV/AIDS oraz SARS), katastrof naturalnych, czystej energii oraz efektywności energetycznej, praktyk rządzenia, handlu ludźmi i narkotykami
- kierowaniu projektami badawczymi w obrębie powyższych zagadnień międzynarodowych
- wsparciu w zakresie podnoszenia umiejętności i potencjału instytucjonalnego rozwijających się państw regionu na potrzeby sprostania wyzwaniom ponadnarodowym
- inicjowaniu partnerstwa regionalnego w ramach rozmaitych regionalnych forów i programów wymiany.

Cztery filary określone w Strategii 2020 uzupełniają i wzmacniają się wzajemnie, przez co istnieje szansa na realizację nadrzędnego celu ADB – redukcji biedy. Pomimo faktu komplementarności i interakcji zachodzących pomiędzy wszystkimi filarami na-

leży podkreślić, iż ich znaczenie w ramach wsparcia ADB na rzecz kooperacji i integracji regionalnej pozostaje zróżnicowane w poszczególnych regionach i krajach Azji i Pacyfiku w zależności od potrzeb, priorytetów, poziomu wzajemnego zaufania i poziomu przygotowania. Dla przykładu, w przypadku wielu państw Azji Wschodniej o średnim poziomie dochodów, wszystkie filary pozostają istotne. Kraje członkowskie ASEAN zaakceptowały na dziewiątym szczycie ASEAN w październiku 2003 r. ugodę z Bali zakładającą utworzenie Wspólnoty ASEAN. Budowa takiej wspólnoty wymaga kooperacji i integracji państw ASEAN w obrębie wszystkich czterech filarów. Jednakże w przypadku wielu rozwijających się państw regionu Azji Wschodniej, Azji Centralnej oraz Wysp Pacyfiku filar III mógłby odgrywać relatywnie małą rolę. Ranga poszczególnych filarów może ulegać różnicowaniu w zależności od stadium kooperacji i integracji regionalnej. Część rozwijających się krajów regionu może zainicjować kooperację w ramach filaru I i IV w stadium wstępnym, jako że filary te pozwalają generować relatywnie szybkie i namacalne efekty. W ramach kolejnych stadiów uruchamiane są wszystkie cztery filary, podstawą zaś staje się budowa wzajemnego zaufania pomiędzy zaangażowanymi krajami.

Zakończenie

Azja i Pacyfik to współcześnie najszybciej rozwijający się gospodarczo region świata. Pomimo ogromnego zróżnicowania położonych tam krajów pod względem społecznym, ekonomicznym, politycznym i kulturowym procesy integracyjne przebiegają tam bardzo dynamicznie i wielopłaszczyznowo. Niestety brak jednego silnego ośrodka integracyjnego czy wyspecjalizowanych instytucji, które mogłyby czuwać nad koordynacją tych procesów. Tym bardziej istotna wydaje się rola działających na tym obszarze organizacji międzynarodowych, ze szczególnym podkreśleniem roli Azjatyckiego Banku Rozwoju. Konsekwentne inicjatywy i działania podejmowane przez ten bank wskazują, iż począwszy od lat 90. XX wieku staje się on głównym inicjatorem i koordynatorem procesów integracyjnych w regionie Azji i Pacyfiku.

Przypisy

¹ E. Cziomer, L.W. Zyblikiewicz, *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, WN PWN, Warszawa–Kraków 2001, s. 290.

² N. Munakata zwraca uwagę, że termin regionalizm ma bardziej charakter instytucjonalny, w przeciwieństwie do pojęcia regionalizacji, czyli ekonomicznego procesu integracji realizującego się poprzez

mechanizmy rynkowe. Polityczne nacechowanie pojęcia regionalizmu może prowadzić do przesadnego przypisywania temu procesowi quasi-merkantylistycznego (defensywnego) charakteru. Zob.: N. Munakata, *Regionalization and Regionalism: The Process of Mutual Interaction*, RIETI Discussion Paper Series 04-E-006, Tokyo 2006.

³ J. Misala, *Wymiana międzynarodowa i gospodarka światowa. Teoria i mechanizmy funkcjonowania*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2005, s. 434–435.

⁴ Szerzej na temat zróżnicowania politycznego, gospodarczego i społecznego w regionie Azji Wschodniej zobacz: Azja–Pacyfik. *Obraz gospodarczy regionu*, red. B. Drelich-Skulska, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. O. Langego we Wrocławiu, Wrocław 2007.

⁵ Obecnie ASEAN tworzy dziesięć krajów położonych w Azji Południowo-Wschodniej.

⁶ E. Sakakibara, S. Yamakawa, *Regional Integration In East Asia: Challenges and Opportunities*, Part Two: Trade, Finance and Integration, Policy Research Working Paper 3079, World Bank, 2003.

⁷ Ibidem.

⁸ J.E. Stiglitz, *Globalizacja*, WN PWN, Warszawa 2006, s. 32–35.

⁹ N. Munakata, *Regionalization and Regionalism: The Process of Mutual Interaction*, RIETI Discussion Paper Series 04-E-006, Tokyo 2006.

¹⁰ J. Misala, *op.cit.*, s. 434–435.

¹¹ M. Kawai, *Regional Economic Integration and Cooperation in East Asia, Impact and Coherence of OECD Country Policies on Asian Developing Economies*, Policy Research Institute of the Japanese Ministry of Finance, OECD, Tokio 2004.

¹² Feng Lu, *Free Trade Area: Awakening regionalism in East Asia*, China Center for Economic Research Working Paper Series No. E2003010, Pekin 2003.

¹³ *Asian Regional Governance. Crisis and Change*, red. K. Jayasuriya, Taylor & Francis, 2004.

¹⁴ M. Kawai, *op.cit.*

¹⁵ Feng Lu, *op.cit.*, w swoim opracowaniu wymienia wiele nazw tego procesu spotykanych w literaturze przedmiotu: *disintegration of production, international production, component specialization, modular production networks, international production networks, value chain, offshore sourcing, vertical specialization*.

¹⁶ N. Munakata, *op.cit.*

¹⁷ C. Ljungwall, O. Sjöberg, *The Economic Impact of Globalization in Asia–Pacific: The Case of the Flying Geese*, China Center for Economic Research Working Paper Series, No. E2005007, 2005.

¹⁸ R. Boyer, *European And Asian Integration Processes Compared*, Centre pour la recherche économique et ses applications, Paris 2003.

¹⁹ Feng Lu, *op.cit.*

²⁰ Szerzej na ten temat: M. Kawai, *op.cit.*; Azja – Pacyfik. *Obraz gospodarczy regionu*, *op.cit.*

²¹ *Theories of New Regionalism*, red. T.M. Shaw, F. Soderbaum, Palgrave Macmillan, 2003, s. 92–93.

²² Xu Mingqi, *East Asian Economic Integration: China's Perspective and Policy*, Pacific Economic Papers, No. 341, Australia – Japan Research Centre 2003.

²³ Feng Lu, *op.cit.*

- ²⁴ Taki cel został sformułowany w art. 1 statutu Azjatyckiego Banku Rozwoju.
- ²⁵ Four Decads Serving Asia and the Pacific, www.adb.org
- ²⁶ W 1994 r. ADB opracował zasady prowadzenia polityki współpracy regionalnej w dokumencie Regional Cooperation Policy (RCI).
- ²⁷ Szerzej na ten temat: B. Drelich-Skulska, Trójkąty wzrostu w Azji Południowo-Wschodniej, w: Świat, Europa i Polska w dobie współczesnych przemian gospodarczych, red. T. Sporek, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2008, s. 25–36.
- ²⁸ Poverty Reduction – Millennium Development Goals (MDGs), www.adb.org
- ²⁹ Strategy 2020. Long-Term Strategic Framework of the Asian Development Bank 2008–2020, Asian Development Bank, Manilla, April 2008, s. 7, www.adb.org
- ³⁰ Niniejszy punkt opracowano na podstawie dokumentów Azjatyckiego Banku Rozwoju: Regional Cooperation Policy (RCI, 1994); Medium-Term Strategy II (MTS II, 2006); Strategy 2020. Long-Term Strategic Framework of the Asian Development Bank 2008–2020, Asian Development Bank, kwiecień 2008, www.adb.org
- ³¹ Podano za: E. Kaliszuk, ASEAN – czy w Azji uda się powielić europejski model integracji?, „Wspólnoty Europejskie” 2007, nr 6.
- ³² Bardziej szczegółowe informacje dotyczące charakterystyki wymienionych projektów współpracy regionalnej można znaleźć w: Regional/Sub-regional Programs, www.adb.org

Bibliografia

- Azja-Pacyfik. Obraz gospodarczy regionu, red. Drelich-Skulska B., Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. O. Langego we Wrocławiu, Wrocław 2007
- Boyer R., *European And Asian Integration Processes Compared*, Centre pour la recherche economique et ses applications, Paris 2003
- Cziomer E., Zyblikiewicz L.W., *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, WN PWN, Warszawa–Kraków 2001
- Drelich-Skulska B., *Trójkąty wzrostu w Azji Południowo-Wschodniej*, w: *Świat, Europa i Polska w dobie współczesnych przemian gospodarczych*, red. T. Sporek, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2008
- Feng Lu, *Free Trade Area: Awakening regionalizm in East Asia*, China Center for Economic Research Working Paper Series No. E2003010, Pekin 2003
- Four Decads Serving Asia and the Pacific*, www.adb.org
- Kaliszuk E., ASEAN – czy w Azji uda się powielić europejski model integracji?, „Wspólnoty Europejskie” 2007, nr 6
- Ljungwall C., Sjöberg O., *The Economic Impact of Globalization in Asia-Pacific: The Case of the Flying Geese*, China Center for Economic Research Working Paper Series, No. E2005007, 2005
- Kawai M., *Regional Economic Integration and Cooperation in East Asia, Impact and Coherence of OECD Country Policies on Asian Developing Economies*, Policy Research Institute of the Japanese Ministry of Finance/OECD, Tokyo 2004

- Misala J., *Wymiana międzynarodowa i gospodarka światowa. Teoria i mechanizmy funkcjonowania*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2005
- Munakata N., *Regionalization and Regionalism: The Process of Mutual Interaction*, RIETI Discussion Paper Series, nr 04-E-006, Tokyo 2004
- Procesy integracyjne we współczesnej gospodarce światowej*, red. E. Oziewicz, WN PWN, Warszawa 2001
- Sakakibara E., Yamakawa S., *Regional Integration In East Asia: Challenges and Opportunities. Part Two: Trade, Finance and Integration*, Policy Research Working Paper 3079, World Bank, 2003
- Stiglitz J.E., *Globalizacja*, WN PWN, Warszawa 2006
- Strategy 2020. Long-Term Strategic Framework of the Asian Development Bank 2008–2020*, Asian Development Bank, Manilla, kwiecień 2008, www.adb.org
- Xu Mingqi, *East Asian Economic Integration: China's Perspective and Policy*, „Pacific Economic Papers”, No. 341, Australia – Japan Research Centre 2003

The Role of International Organisations in the Integration Processes in East Asia on the Example of the Asian Development Bank

Summary

In terms of economic development, Asia and Pacific is at present the highest growing region of the world. In spite of the enormous social, economic, political and cultural differentiation of countries, the integration processes taking place in this region are very dynamic and multidimensional.

Just now Asia and Pacific countries look for the own path of integration. Although regionalism is not a new issue, the integration processes in the analysed area are only at an early development stage. They also significantly differ from similar processes occurring in Europe or South America. They particularly take place in totally different surroundings and under the big pressure of globalisation processes. It is impossible to directly use known and well analysed patterns, and the perspectives of regional development – the process measured over decades – are a big unknown.

There is neither one strong centre nor a specialised institution that could oversee the coordination of integration processes. Until now this role has been played by the Asian Development Bank. The author widely presents initiatives and actions undertaken by the Asian Development Bank since the beginning of nineties of the XX century.